

Tänk att få betalt för att ströva i skog och mark... Med relaskopet i österbottnisk sumpskog, hösten 1981 (foto: Anita Eklund)

OA och fåglarna formade mitt liv

"Vad har fågelskådning betytt för dig?" frågade Vincent Westberg i ett mejl. "Kunde du skriva något för det för OA-Natur?" Eftersom det är viktigt med modeller, och med feedback, skall jag göra ett försök.

Svaret på frågan är egentligen mycket enkel att besvara: både föreningen Ostrobothnia Australis och amatörornitologi som hobby har till stora delar format mitt liv, både yrkesmässigt och personligt och på ett mycket positivt sätt! Det är något av det bästa som någonsin hänt mig! För mig har OA varit nyckeln som indirekt öppnat dörren till världen, till mycket av det goda i livet.

Och det kommer att leva vidare; min tolvåriga son är nu inne i samma fotspår – men med en betydligt annorlunda start: han och jag reser och skådar tillsammans sen tre år tillbaka, både hemma och utomlands. Hans favoritläsning är reseguider och ornitologiska reserapporter från hela världen (via Internet). Favoritböcker är tegelstensböcker av modell Handbook of the Birds of the World, och nästan varje kväll plockar han fram en karta för reseplanering. Just nu väntar vi på en lämplig "sista minuten resa" till Spanien för att en andra gång ta en närmare titt på Donanas våtmarker. Så visst är det viktigt med förebilder och inspiratörer, speciellt under unga, formativa år.

Föreningsliv en merit

I dagens individualistiska samhälle kämpar föreningar hårt för sin överlevnad, eftersom ingen längre har tid och energi att engagera sig. Det är synd. Föreningsengagemang är en merit som skall med på CV:n, precis som annan förvärvad arbetserfarenhet.

För mig personligen har föreningsliv och –engagemang gett minst lika mycket som sexton år på skolbänken. Kanske till och med mera. OA och fågelskådningen påverkade mitt yrkesval och skapade intresset för den stora världen; som jag nu har varvat några gånger om.

Under uppväxttiden i en bondby fanns det inte så många modeller (bonde ville jag inte bli, trots att pappa önskade det), men ett yrke som höjde sig över alla andra var skogs-fackmannens! Tänk att till vardags få röra sig i skog och mark, där man kan se och höra fåglar, resonerade jag – och dessutom få lön för det! För mig var det frihetens yrke. Det är också det yrket som tagit mig ut i världen, och de flesta av de fågelarter som jag sett

(som räknas i fyrsiffriga tal) har jag sett på arbetstid ... Med betalda resor och allt. Och jag har aldrig vantrivts någonstans, hur primitiva omständigheterna än varit, det har fåglarna skött om. För några år sen jobbade jag fem veckor som ensam vit på en isolerad skogsstation i västra Kilimanjaro i Tanzania. Trots att vi levde på svältgränsen (många att dela maten med) kände jag mig mycket privilegierad, omgiven av en bedövande fågelvärld!

OA lärde många färdigheter

Via ett mångårigt sekreterarskap i OA lärde jag mig skriva, både mötesprotokoll (som jag fortfarande gör i yrkessammanhang) och referat/artiklar i dagstidning (som jag har fortsatt med, numera med egen naturruta i Åbo Underrättelser). Som en av initiativtagarna till skriften du håller i handen, fick jag chansen att som redaktör ge ut det första numret 1984, när OA fyllde 60 år. En av de många milstolpar i föreningens historia. Och i min egen. Trots att numret layoutmässigt inte blev någon prisvinnare precis. Idag är jag redaktör för tidskriften Skärgård som ges ut av Skärgårdsinstitutet vid Åbo Akademi (www.abo.fi/skargarden), och projektledare i olika EU-projekt. Jag vet att mitt OA-engagemang (som alltid funnits med i CV:n) varit en merit i många sammanhang.

Började från början

När jag år 1994 kom hem från Afrika och tio års biståndsarbete, och på familjens begäran (fru och tre barn) valde Åbo som bostadsort – kände jag mig mycket vilsen. Jag kände inte en själ i Åboland, och det gällde att börja helt från början. Både privat och yrkesmässigt.

Men erfarenhet av föreningsliv, fågel-, och skrivkunskap (allt förvärvat under OA-tiden) räddade situationen.

Jag var bl.a. med om att starta Åbonejdens Natur, drog fågelkurser för Arbis i Åbo och för Naturbruksinstitutet i Ekenäs, började skriva i ÅU och Finlands Natur – och vips, i takt med att kontaktnätverket växte, började det mesta ordna upp sig med olika projektengagemang med anknytning till natur och skärgård.

Sen dess har det snarare funnits för mycket arbete än tvärtom. Och inget av detta har med mitt ursprungsyрке (skogsbruk) att göra, endast med sånt som jag förvärvat via fritidsintressen ...

Kom inte och säg att frivilligt föreningsengagemang hobbyintressen inte lönar sig! Allt man lär sig är till nytta, på lång sikt – om man bara vill.

Just nu hamnar jag mest att säga nej till olika uppdrag; i skrivandets stund lockar en gammal arbetsgivare med korta uppdrag både i Uganda (ekoturism) och Guyana, som jag egentligen vill göra (tänk vilka fåglar som väntar ...), men inte har tid med.

Och allt detta är i grunden relaterat till fåglar och natur som hobby och med OA som enda akademiska utbildning!

Hur det började

Kontakten till Ostrobothnia Australis i Vasa började med en "underlig fågel" på en julkärv den 4 januari 1966, och ett brev adresserat till den anrika föreningen:

"Vi är två fågelintresserade pojkar, Håkan Eklund 14 år och Johan Antus 13 år, som bor i Kimo, Oravais ..." börjar vi vårt brev nedplitat med en ungdomligt barnslig handstil.

Sen fortsätter vi att beskriva en fågel som vi, enligt Durango-klassikern *Fåglar i färg*, tycker att mest liknar en snösparv, "men det är många saker som skiljer den ifrån en sådan" konstaterar vi i brevet. Den fyrsidiga rapporten innehåller bl.a. en mycket noggrann skiss av fågeln; en imponerande detaljstudie även sedd med dagens ögon – som skulle duga för vilken RK rapport som helst!

Den 9 februari svarar OA: s ornitologiska verksamhetsledare Leif Österblad:

"Jag önskar er välkomna i vår förening, både Du och Din kamrat Johan. Samtidigt vill jag på OA: s vägnar tacka för fågelrapporterna och den fina skissen och beskrivningen av snösparven, för det är nog en sådan".

På vadastränderna vid Kimo åmynning i början av 1970-talet, fr.v. Pejck Eriksson, Grankulla (med pappa från Oravais), Johan Antus och Håkan Eklund (foto: Håkan Eklund)

Det var ett brev som fick oss att hoppa jämfota många gånger; tänk att en så fin förening tog oss bondpojkar på allvar! Med ens växte vi många centimeter. I hembyn hörde det till traditionen att ta med bössa och hund när man gick till skogs, inte kikare och fågelbok ... vi betraktades nog som aningen underliga. I januari råkade vi också höra en intervju med Österblad i radion där han nämnde om oss.

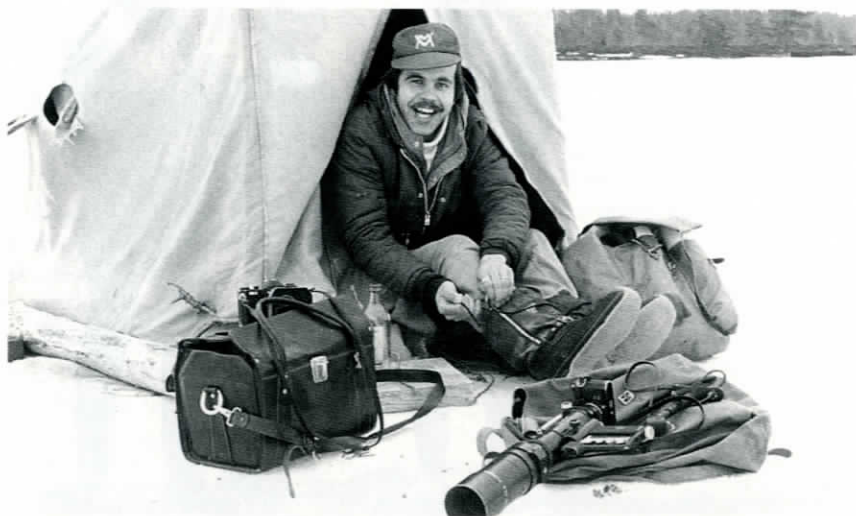
Yngsta medlemmar

Med det var vi just då de yngsta medlemmarna i hedervärdiga OA som på den tiden hade en image av en naturvetenskaplig folkakademi med piprökande herrar i mörk kostym och äldre kultiverade damer med stil. Redan det officiella föreningsnamnet *Svensk-Österbottniska Samfundets naturvetenskapliga underavdelning Ostrobothnia Australis* ingav respekt.

Kompisen Johan och jag hade börjat vårt fågelskådande 1965 med 75 arter loggade; snösparven blev min 76: e art och första nya för 1966. Och nu kände vi oss redan som ornitologer av rang ...

Enligt OA: s årsberättelse från 1966 invaldes 19 nya medlemmar under året, och t.ex. under höstens månadsmöten deltog i medeltal 53,7 medlemmar/möte. En mycket fin siffra, och så fortsatte det i princip under följande två decennier. OA hade år 1966 258 årsmedlemmar, en korresponderande medlem och fem hedersmedlemmar.

Korrespondensen ovan kopierade jag i slutet av 1970-talet, när jag var sekreterare i föreningen. Originalbrevens hittade jag i en bordslåda i biblioteket.

En orrspelsnatt i gömslet är över. Åkant träsk, Oravais i april 1979 (foto: Mikael Herrgård)

Lärde oss själva

Så började ett långt och fruktbart samarbete med OA i Vasa som i mångt och mycket format mitt liv; när jag tjugo år senare hade mitt första u-lands uppdrag långt ute i Söderhavet och i början av den femåriga vistelsen ibland hade hemlängtan, var det till OA i Vasa och gemenskapen på Valsörarna som jag längtade till. På Valsörarna skulle jag bra gärna ha bott några år.

De första skådaråren tillbringade Johan och jag ensamma i fält, med handkikare och Durango.

Inga lärare, inga modeller, inga ljudinspelningar – men en enkel fågelbok och många långa timmar i skog och mark. Fågeln bakom varje läte skulle sökas upp. Det tog tid, många årsverken, men det var ett bra sätt att lära sig och på den tiden hade man tid ... Ännu minns jag den första rödhaken som gäckade oss så länge (sjungande från en tät gran) den första trädpiplärkan, den första gransångaren, och så vidare. Förutom leriga stövlar var det cykeln som gällde som fortskaffningsmedel.

1966 noterade jag 47 nya arter med kustsnäppa som ovanligaste art; 5 ex på nära håll vid Kimo åmynning den 28 augusti, tydligt avtecknade med en fin blyertsskiss i dagboken – en observation som även idag står sig mycket bra. Då i medlet av 1960-talet häckade både brushane och sydlig kärnsnäppa på de betade strandängarna vid åmynningen.

Intressanta personmöten

Trots att jag förde en mycket noggrann fågeldagbok under de första skådaråren på hem-soporna (som idag är en intressant dokumentation av lokalfaunan!), med observerade fåglars rörelser och tidsangivelser i det oändliga – har jag tyvärr inga beskrivningar på alla intressanta människor som mötte upp på OA möten och exkursioner. Eller möten med bonde-ornitologerna på hemorten, Alfred Simons och Karl Kullman, som vi hälsade på då och då för att titta i deras fina fågelböcker. De var duktiga fältbiologer som såg mycket under sitt odlarvärv, de var ju ute i fält hela tiden.

Sen lärde vi känna Erik Pollar i Vörå som var en fantastisk intressant och annorlunda personlighet och skådare, med rovfåglar som specialitet.

Tyvärr finns inte deras finaste observationer (bl.a. alkekung, rosenstare, blåkråka i Vörå och Oravais) med på RK:s officiella listor – som är ett senare byråkratiskt påfund och som raderat ut många värdefulla observationer i detta land.

Mötet med Valsörarna

I *Svensk-Österbottniska Samfundets Årsbok 1978* ingår en omfattande rapport på 115 sidor om "Häckfågelstudier och sträckobservationer på Valsörarna" skriven av Olavi Hildén, Timo Hurme och Carl-Gustaf Taxell.

I kapitlet om invasionsfåglar skriver de:

"Hösten 1968 kommer länge att inta en bemärkt position i Valsörarnas ornitologiska historia, då inträffade nämligen en oskådad massinvasion av nötkräkor".

Som kursledare för OA-juniorer på Valsörarna våren 1982 (foto: Håkan Eklund)

På Valsörarna räknades mellan den 27 juli och 29 augusti ca 13 000 exemplar på väg över Kvarken mot väst och nordväst – trots en veckas avbrott i observationsverksamheten. De bästa sträckdagarna den 11 och 15 augusti sågs 2000 respektive 3000 nötkräkor, men dessa siffror torde vara i underkant eftersom man på Holmön på andra sidan Kvarken, den 11 augusti räknade hela 4500 exemplar.

Jag kan bara tillägga: jag vet, jag och kompisen Johan var där! Det var vårt första besök där ute; en enastående upplevelse för två ornitologiska nybörjare, och det blev många maskinskrivna rapportsidor från intensiva skådardagar i arkipelagen.

Nötkräkan är den första art som jag antecknat i utflyktsdagboken den 6 augusti:

”Vid tolvtiden kom vi fram till Valsörarna. Vi installerade oss på vinden till OA-stugan och gick genast ut på upptäcktsfärd. Vi hade bara hunnit gå en bit längs stigen mot fyren när nötkräkor plötsligt kom haglande lågt över dem stenbeströdda ljungheden, tog höjd och försvann ut över havet mot Sverige...”

Sammanlagt räknade vi 1231 nötkräkor under två och en halv dag på stationen; troligen en bråkdel av den verkliga mängden.

För Johan och mig var det så mycket annat spännande att studera på Valsörarna. Taigakräkorna ägnade vi oss inte så mycket åt, men vi antecknade förstås det vi såg. Idag skulle nog all tid ha fokuserats på metodisk sträckräkning. Men då, 1968, förstod vi knappast vilken unik händelse vi egentligen bevittnade.

Möteskvällarna i museet

Det finns många minnesfragment från åren med OA, t.ex. herrarna i biblioteket som en möteskväll satt och slog i böcker om videsparv, som de av diskussionen att döma inte var bekant med – och som jag hade gott om i sumpskogarna norr om byn. I sammandraget för 1969 års artlista (165 arter) skriver jag om videsparven i Kimo: "18.5 en hane vid Hinkpottkärrret. 27.5 en hona på samma lokal. 1.6 formligen vimlade det av videsparvar i sumpmarkerna vid Rösslon och Pell-Britos ängen. Sjungande hannar överallt. Åtminstone tre par i området. 13.7 ett par norr om Rösslon."

Trots mitt överdrivna språkbruk ("formligen vimlade" ...) hade jag koll på många revir och kunde inte riktigt förstå att dessa herrar inte var bekanta med arten.

I "Vårdagbok" (1964) konstaterar Gunnar Brusewitz i kapitlet "Ung vår vid Tåkern" att de i vaxdukshäftet noterade gluttsnäppor och skedänder idag är likgiltiga, han saknar noteringar kring människor och miljöer: "Inte ett ord antyder jag ramen kring dessa majdagar vid Tåkern, en kritteckning av lagården med den halvöppna gluggen upp mot hörnan är allt jag kostade på mig. Men om människorna fanns inget skrivet".

Så känner jag också när OA dyker upp på näthinnan. Speciellt saknar jag alla otagna interiörbilder från välfyllda månadsmöten i museisalen på Kyrkoapotekets vind. Det är många vänliga ansikten som för evigt finns inristade i mitt synminne, härliga inspiratörer, amatörforskare, naturströvare, världsresenärer eller annars bara hängivna natur- och fågelvänner djupt in i den österbottniska själen.

Föredragen inspirerade

OA-medlemmarna var (och är fortfarande ...) ett resande folk, och jag vet att mitt eget intresse för att "upptäcka exotiska länder, djurliv och kulturer" fick oerhört mycket näring under dessa föredragskvällar i Vasa mellan 1966 och 1984. Mentala bilder som småningom omsattes i verklighet. I slutet av 1960-talet var det betydligt exklusivare att resa till exotiska länder än vad det är idag.

När jag många år senare (1992 – 94) jobbade i Botswana minns jag nästan i detalj Eirik Granqvists föredrag på OA en vinterkväll på 70-talet (10.1.1977) när han berättade om jaktfärderna i Kalahari och Okavango för att samla in material (däggdjur) till zoologiska museets samlingar i H.fors.

I Botswana träffade jag också några konservatorer som kände Granqvist, och hans lärjunge Tapani Kuivanen som sedermera flyttat dit, han blev en av mina goda vänner under afrikavistelsen.

Den stora afrikanska elefanten som möter i museet i H.fors är bl.a. preparerad av Kuivanen.

Sekreterarskapet lärde mycket

Speciellt de aktiva årens som sekreterare i OA under 1970-talets senare hälft var givande; då lärde jag mig att skriva i tidning – som jag har haft en enorm nytta av i livet. Det var Pelle Kevin, förresten en stor OA-vän, som blev min kontaktperson och mentor på Vbl.

De omfattande mötesreferaten och observationsnotiserna i Vbl visade sig också fungera som en utmärkt PR-kanal. Vid varje styrelsemöte var det många nya medlemsansökningar som behandlades och protokollfördes, för att formellt bli invalda till medlemmar vid följande månadmöte. När OA fyllde 60 år hade föreningen mer än 300 medlemmar!

Sista aktiva året i Vasa

År 1984 var mitt sista aktiva år vid OA och det blev något av ett märkesår. Innan det i slutet på året bar iväg till Söderhavet, hann jag med att få ringmärkningstillstånd, utge det första numret av årsskriften OA-Natur, lagom till 60 års jubileet, och hjälpa Ralf Wistbacka med att sätta upp tornfalkholkar i området mellan Oravais och Korsnäs. Ringmärkningstenten förberedde jag mig minutiöst för. Nästan varje lunchtimme spenderade jag i OA:s museum där jag studerade alla knepiga arter på mycket nära håll, och präntade in alla viktiga detaljer. Jag hade gett mig tusan på att klara tenten, det var ju den första som ordnades i Vasa på en mycket lång tid.

Om jag minns rätt så var det bara Gunnar Stara och jag som av OA-medlemmar klarade tenten. Tyvärr hann det bara bli en ringmärkningssäsong för min del, något som jag många gånger saknat under åren i förskingringen. Jag var jättemotiverad att söka rovfågelrevir och hade ett bra område i Vörå, Oravais och Maxmo – som Allan Stenmark sedan ärvde och idag sköter mycket bra.

Ett exempel på ett fascinerande faunavårdsprojekt är uppsättning av holkar för tornfalk i det Österbottniska odlingslandskapet, som Wistbacka initierade och många andra fortsatt med.

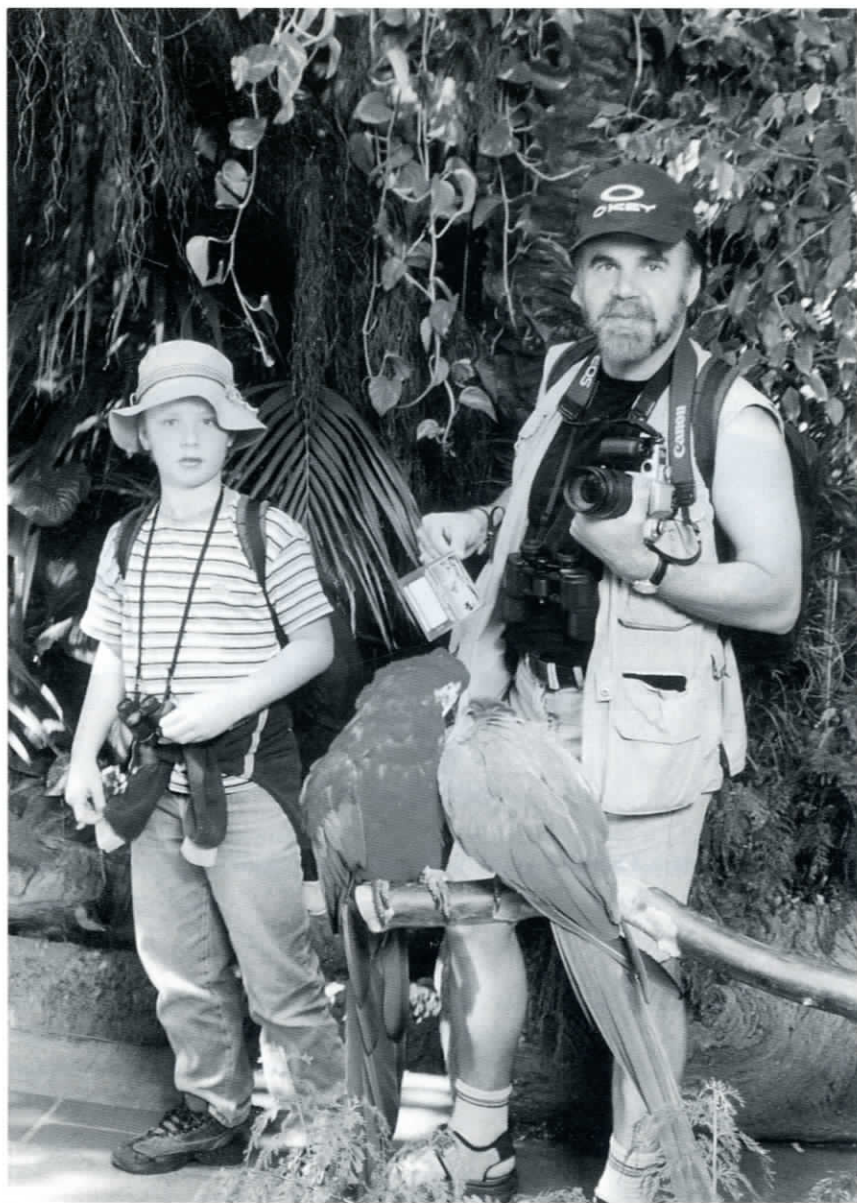
Då 1984 hittades bara ett häckande tornfalkpar i området (Vörå), det blev mitt livs första ringmärkning. Sen 1995 har Allan Stenmark årligen ringmärkt minst 25 kullar (1998) och som mest 50 kullar (1999), alla holkhäckningar (på laduväggar).

Kolla in hemsidan www.onk.mpoli.fi (Oravaisnejdens Naturvetarklubb) för mera fakta. Tänk vad några få personer kan göra mycket för en art, om man hittar det rätta konceptet.

Eftersom jag har mitt fritidshus på hemmanet i Kimo (Pandrosbacken), är det alltid lika intressant att hålla kontakten till de fågelmarker där allt började! Varje sommar blir det åtminstone en dag tillsammans med Stenmark och tornfalkarna.

Och visst är det trevligt att konstatera att OA-Natur lever vidare. Notera att det skrivna ordet lever mycket länge, speciellt om det är presenterat i tryck!

Alla andra oskrivna minnesintryck är lika förgämliga som innehavaren ...

Det gäller att börja när man ser fåglarna nära... Med fågelintresserade sonen Robert (10 år) i en fågelpark på Teneriffa i januari 2001 (foto: Anita Eklund)

Orrtupp. Åkant träsk, Oravais 17.4.1979 (foto: Håkan Eklund)